

دانش‌آموزان چگونه می‌توانند درستی یا نادرستی اطلاعاتی را که در اینترنت می‌یابند، تشخیص دهند؟

● دبی ابی لوک
● ترجمه: فرشته سعیدی

قوانین صفر و یک

کلید واژه‌ها: قوانین صفر و یک، امانت‌داری، قضاوت، اعتبار مطلب

اعتماد به دیگران

بیشتر انتخاب‌های ما، از خمیردندان گرفته تا سایر محصولات بهداشتی و از تحقیقات ساده تحصیلی تا راهبردهای آموزشی، براساس ارزیابی اطلاعات مربوط به آن‌ها صورت می‌گیرند: چگونه می‌توانم کارکرد یک برنامه لپ‌تاپ را بسنجم؟ آیا تماشای کارت‌تون «باب اسفنجی» برای فرزندم مناسب است؟

ما تصمیم‌گیری‌های روزانه درباره اعتماد به اشخاص را هم با اطلاعاتی که به دست می‌آوریم، انجام می‌دهیم. مثلاً از خود می‌پرسیم:

آیا این شرکت اطلاعات مرا به شرکت‌های تبلیغاتی ثالث می‌فروشد؟

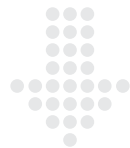
آیا لازم است نگرانی‌هایم را نسبت به همکارم با مدیر در میان بگذارم؟

هنگامی که خارج از شهر به سر می‌برم، آیا لازم است

از شرکت پست تقاضا کنم نامه‌هایم را نگه دارد یا باید از همسایه‌هایم بخواهم آن‌ها را دریافت کنند؟

حجم سرسام‌آور اطلاعات، سرعت ارائه آن‌ها و راه‌های پیچیده‌ای که آمار و ارقام به واسطه آن‌ها نشان داده می‌شوند، قضاوت درباره دقت و اعتبار اطلاعات را برای یک نوجوان، آن هم به تنهایی و بدون راهنمایی، عملاً غیرممکن می‌سازد. چرا از شنیدن ماجرای گول خوردن افرادی که اطلاعات شخصی یا بانکی خود را پس از ارتباطات بانک‌های ساختگی یا شرکت‌های صادرکننده کارت‌های اعتباری جعلی در اختیار کلاه‌برداران قرار می‌دهند متعجب می‌شوید؟ و یا چرا نوجوانانی که تصمیمات مهم زندگی‌شان را بر پایه اطلاعات غلط سایت‌های به ظاهر معروف می‌گیرند، شما را شگفت‌زده می‌کنند؟

در این دنیای مشارکتی دیجیتال وقتی صحبت از قضاوت درباره اعتماد به اشخاص می‌شود، همه ما به گونه‌ای تازه کار جلوه می‌کنیم. ظاهر، اعتبار و دیگر شاخص‌های تعیین‌کننده کیفیت که معیارهای مختصر اعتبارسنجی هستند، به راحتی به صورت بر خط (آنلاین) منتقل نمی‌شوند. ممکن است دانش‌آموزان ما قبول

داشته باشند که ویکی پدیا سایت قابل اعتمادی نیست، اما در هر صورت آن‌ها هم مثل ما از آن استفاده می‌کنند.

هوشمندانه قانع شوید

بسیاری از آموزشگران به غلط ادعا می‌کنند که دانش‌آموزان ظرفیت لازم برای ارزیابی اطلاعات را ندارند. در مقابل هم، زمانی که آموزشگران فکر می‌کنند با تسلط کامل در حال تدریس هستند، دانش‌آموزان از خود می‌پرسند که چرا چنین افرادی که از نظر اطلاعات درست مانند همسالان خودشان هستند، باید به عنوان کارشناس معرفی شوند، (چرا باید به حرف‌های آن‌ها گوش کنند) و چطور می‌توانند به حرف‌های آن‌ها اعتماد کنند (چرا که به نظرشان بحث آموزشگر احتیاج به تجدید نظر دارد). در واقع، جوانان کمتر از بزرگسالان به اطلاعات سایت‌ها اعتماد دارند. افراد جوان‌تر (۱۸ تا ۲۹ ساله‌ها) نسبت به بزرگسالان مسن‌تر (۵۰ تا ۶۴ ساله‌ها) تمایل بیشتری به سفرای کردن تنظیمات شخصی خود و محدودسازی آنچه دیگران می‌بینند، دارند. به علاوه، آن‌ها بیشتر از بزرگسالان، هم نامشان را از عکس‌های برجسب‌گذاری شده برمی‌دارند و هم نظرات دیگران را از پروفایل خود حذف می‌کنند.

تردید مستلزم تلاش است. اگر واقع‌بین باشیم، به خوبی می‌دانیم که زمان کافی و صبر لازم را برای بررسی کامل هر منبع یا مطلب نداریم. ما بیشتر به روالی که در گذشته مؤثر بوده است، تکیه می‌کنیم تا سریع‌تر اعتماد کنیم. به عنوان مشاور آموزشی، معلمان بسیاری را دیده‌ام که درس «ارزیابی اطلاعات» را به عنوان بخشی از پژوهش اجباری در دبیرستان، ارائه می‌کنند. اما سالی یک درس در مورد این موضوع، به استفاده مادام‌العمر از آن کمکی نخواهد کرد.

برای هر موضوع مورد مطالعه وظایفی تعیین شده است - قرار دادن یک مقاله خبری، انتخاب یک عکس، خواندن یک نقشه یا نمودار - که نیازمند ارزیابی اطلاعات مرتبط با آن است و ما غالباً آن‌ها را با همان روش‌های سنتی که از پیش پذیرفته‌ایم، ارزیابی می‌کنیم. همان‌طور که ما به دنبال پاسخی خوب و سریع برای سؤال‌اتمان هستیم - چطور مسیر را به سمت فلان رستوران پیدا کنیم؟ کجا غذا ارزان‌تر است و... - دانش‌آموزان هم یاد می‌گیرند از «قوانین صفر و یک» سریع و راضی‌کننده که در ادامه توضیح می‌دهیم؛ برای یافتن پاسخ‌هایشان استفاده کنند. قوانین صفر و یک دانش‌آموزان را به سوی ارزیابی عمیق‌تر ادعاها و بحث‌ها سوق می‌دهند.

چگونه اطلاعات را ارزیابی می‌کنیم

ما اعتبار را با معیارهای متفاوتی تعریف می‌کنیم؛ از جمله صداقت، اعتماد، تخصص، عینیت، تناسب و ارتباط، قابلیت اطمینان و باورپذیر بودن. این معیارها به عنوان ملزومات قضاوت غالباً با هم در تعامل هستند. برای مثال، در جریان رسوایی شرکت‌های بزرگ و ورشکستگی بانک‌ها، باوجود این‌که می‌دانیم تنظیم‌کنندگان قراردادهای حساب‌برسان و قانون‌گذاران آن‌ها کارشناسان بزرگی بوده‌اند، این صلاحیت نمی‌تواند لزوماً برای معتبر دانستن و حقانیت آن‌ها کافی باشد. ما ممکن است به خاطر تأیید شدن باورها یا ارزش‌هایمان چیزی را موثق بدانیم و یا صرفاً به خاطر شناخته شده بودن یک موسسه خاص گزارش‌های آن را معتبر بدانیم. زمینه‌های فرهنگی نیز می‌توانند بر ارزیابی‌های ما تأثیر بسزایی داشته باشند. مثلاً طی تحقیقی پیرامون حضور نیروهای نظامی آمریکا در خارج از کشور، یک دانشجوی آمریکایی - چینی نسل دوم می‌تواند با

اعتماد کامل از گزارشی دولتی برای استناد تحقیقش استفاده کند و مطمئن باشد که استناد او معتبر شناخته می‌شود. در حالی که اگر دانشجوی دیگری، که امکان اخراج یکی از اعضای خانواده‌اش از آمریکا وجود دارد، این گزارش دولتی را ارائه دهد ممکن است در درستی آن تردید ایجاد شود.

فناوری هم در ارزیابی‌های ما تأثیرگذار است. ممکن است «بی‌مین» و «لوپ» هر دو «گوگل» را قبول داشته باشند؛ زیرا اغلب پاسخ پرسش‌هایشان را در صفحه اول نتایج جست‌وجوی این سایت پیدا می‌کنند. اما اگر از آن‌ها خواسته شود از موتورهای جست‌وجوی دیگری همچون «بینگ» استفاده کنند، ممکن است نسبت به یافته‌هایشان حساس‌تر شوند. چراکه می‌دانند نتایج جست‌وجویشان به دلیل استفاده از موتور جست‌وجویی ناشناخته‌تر، با دقت بیشتری مورد بررسی قرار می‌گیرد.

با یک کلیک قابل دسترسی هستند، هر کس با بهره‌گیری از راهبردهای سریع و مفید اطلاعات را روزانه بررسی می‌کند. در این میان، تمام تلاش ما این است که به دانش‌آموزان بیاموزیم چگونه قوانین اصولی و دقیقی را ابداع کنند تا با استفاده از این قوانین از فناوری جدید برای قضاوت سریع و درست در مورد کیفیت اطلاعاتی که قصد استفاده از آن را دارند، بهره‌مند شوند. در اینجا برخی «قوانین صفر و یک» را که در حقیقت همان راهبردهای رایج سریع خواندن دیجیتالی مطالب هستند، ذکر کرده‌ایم. این قوانین معمولاً کنجکاوی دانش‌آموزان را برمی‌انگیزند و در برابر تجزیه و تحلیل پیچیده برخی ایده‌ها، به عنوان نقاط ورودی منطقی به کار گرفته می‌شوند.

قانون اول: قضاوت در مورد اهمیت: چه کسی اهمیت اطلاعات را می‌سنجد؟

مقاله‌هایی که به مجله‌های علمی فرستاده می‌شوند، غالباً مورد بررسی دقیق قرار می‌گیرند: منتقدان روش‌های استفاده شده و ادعاهای مطرح شده را به دقت بازبینی و تخصص نویسندگان را ارزیابی می‌کنند. حتی ممکن است نوشته‌ها را پیش از انتشار برای اصلاح و تجدید نظر به نویسندگانشان بازگردانند اما بیشتر اطلاعات موجود در وبگاه‌ها از این گونه بررسی‌ها مبرا هستند؛ زیرا این تصور میان کاربران رایج است که این مطالب بیشتر اطلاعات وبگاه‌های معمولی فاقد این بررسی‌اند با اینکه پس از انتشار توسط افراد بسیاری مورد ارزیابی قرار می‌گیرند.

در اینترنت، سازوکار نظرسنجی به خوانندگان اجازه می‌دهد ارزش منبع اطلاعات را بسنجند. در واقع، این تعداد کلیک‌های موس و برچسب‌هاست که تعیین‌کننده شهرت یک فرد یا اهمیت اطلاعات است. جیمز سوروویکی^۱، یکی از مقاله‌نویسان روزنامه نیویورک تایمز، این جریان را «عقل جمعی» می‌نامد. او معتقد است که وقتی تعداد زیادی از مردم با دیدگاه‌های گوناگون از نقاط مختلف دنیا به ارزیابی اطلاعات دست می‌زنند، آرای آنان افراد و ایده‌های مهم را تعیین می‌کنند. البته امر مذکور تنها در صورتی تحقق می‌یابد که این رأی‌دهندگان یکدیگر را نشاناسند و نتوانند بر نظر یکدیگر تأثیر بگذارند.

از آنجا که بررسی دقیق مطالب علمی، انتشار مطالب را گاهی حتی تا یک سال به تأخیر می‌اندازد، محققان به دنبال راه‌هایی برای انتشار هرچه سریع‌تر اکتشافات علمی هستند.

در این دنیای مشارکتی دیجیتال وقتی صحبت از قضاوت درباره اعتماد به اشخاص می‌شود، همه ما به‌گونه‌ای تازه کار جلوه می‌کنیم

ویکی پدیا چطور؟

ما تمایل داریم چاپ شدن هر مطلبی را دلیل کیفیت اطلاعات آن بدانیم. مثلاً به کتاب‌ها، مجله‌ها و اخبار متداول اعتماد می‌کنیم و از نظر فرمت هم کتاب‌ها و مجلات الکترونیکی و پایگاه‌های اطلاعاتی اشتراکی را بیشتر از بلاگ‌ها، توییت‌ها و اطلاعات دیجیتال روزمره و بی‌دوام معتبر می‌دانیم. با اینکه در مورد اطلاعات ساختگی و تقلبی که افراد مختلف برای نشریه‌های معروفی همچون «نیویورک تایمز» می‌نویسند بسیار خوانده‌ایم، هنوز از آن‌ها انتظار داریم اطلاعاتی دقیق ارائه دهند. چراکه می‌دانیم سردبیران این نشریات معمولاً از نویسندگان و خبرنگاران می‌خواهند که منابع خبر را تأیید کنند.

ممکن است تعجب کنید که ویکی پدیا - که آموزشگران آن را بدنام کرده‌اند - چنین معیارهایی را برای سنجش کیفیت اطلاعات تأیید می‌کند. طبق دستورالعمل‌های ویکی پدیا، مقاله‌هایی که برای این پایگاه نوشته می‌شوند، باید به موارد زیر استناد کنند:

- منابع منتشر شده قابل اعتماد
- فرایند انتشار مطمئن
- نویسندگان مطمئن و معتبر (بنیاد ویکی پدیا).

قوانین صفر و یک و متداول برای خواندن برخط (آنلاین) مطالب

در جهان سرگیجه‌آور ما که در آن اطلاعات ویکی شده تنها

امانت‌دارترند.

قانون سوم: قضاوت در مورد دقت: منابع دیگر چه می‌گویند؟

محتوای الکترونیکی جدید همواره با مشکلات قابل توجهی همراه هستند. اطلاعات اولیه در مورد یک فاجعه، مثلاً تعداد بازماندگان انفجار در یک معدن، ممکن است در ابتدا بسیار نادرست باشد و پس از مدتی اصلاح شود. از این رو اکتفا به مقایسهٔ زمان و تاریخ اخبار مرتبط، برای قضاوت در مورد صحت اخبار، نمونهٔ ناهنجاری از «قوانین صفر و یک» به‌شمار می‌رود. تکرار ناگزیر اطلاعات نادرست در منابع گوناگون در مراحل ابتدایی، ممکن است در مراحل بعدی

استرداد و تصحیح این اطلاعات را به دنبال داشته باشد. حتماً شما هم با این مورد مواجه شده‌اید که مطلبی از فرد صاحب نام و معتبری گزارش شده که در ابتدا بسیار عجیب و بعید به نظر رسیده است. این گفتهٔ او در پی انتشار مکرر و انتقادات شدید، عواقب سنگینی نیز داشته اما پس از مدتی معلوم شده است که مطلب گزارش شده تنها بخشی از کل دیدگاه منطقی وی نسبت به یک موضوع بوده که نادیده گرفته شده است و حتماً باید به‌طور

کامل بررسی شود، اما متأسفانه تنها بخشی از آن که بسیار بحث‌برانگیز بوده گزارش شده است.

قانون صفر و یکی که در قضاوت چنین مواردی مؤثر است، یافتن سه دیدگاه متفاوت دربارهٔ محتوای اصلی مطلب است؛ به‌جای یافتن سه نمونهٔ تکرار یک مطلب یکسان در وبگاه‌های مختلف. این سه دیدگاه باید از نخستین منبع اطلاعات گرفته شود؛ به‌جای استفاده از خلاصهٔ مطلب که نقل قول‌های استخراج شده و مختصر را نیز دربردارند؛ باید گزارش اصلی مطلب ردیابی شود، و با انواع گوناگون منابع اطلاعاتی (مثلاً یک نهاد، شرکت یا بنیاد دولتی، سازمان غیردولتی، روزنامه‌نگار و یا یک شاهد عینی) مشورت شود تا درستی حقایق ایده‌های و مطرح شده را بتوان معلوم کرد.

قانون چهارم: قضاوت در مورد اینفوگرافی: چه کسی پشت نمودار است؟

رایانه‌های قدرتمند با ظرفیت‌های تقریباً نامحدود ذخیرهٔ اطلاعات، ما را قادر می‌سازند به مقادیر وسیعی از داده‌ها دسترسی داشته باشیم و به تجزیه و تحلیل آن‌ها پردازیم.

براساس پژوهشی برخط (آنلاین) که در وبگاه یک مجلهٔ رایگان اینترنتی صورت گرفت (وبگاه کتابخانهٔ عمومی علوم - www.plos.org) مقالات علمی پیش از بررسی دقیق در وبگاه قرار داده شدند. این وبگاه قادر است معیارهای اجتماعی از جمله تعداد بازدیدکنندگان، دانلودها، نشانه‌گذاری‌ها، استناد به مقالات، دیدگاه‌ها، یادداشت‌ها و پست‌های وب‌نوشت مربوط به هر مقاله را نشان دهد. دانش‌آموزان بازدیدکنندهٔ این وبگاه توانستند اهمیت یک مقاله را با در نظر گرفتن تعداد استنادها و پیوندهای ایجاد شده، استفادهٔ برخط از آن، و آرای تعلق گرفته توسط برخی محققان و دانشمندان به آن، به سرعت بسنجند. الگوریتم رتبه‌بندی «گوگل» هم براساس قضیه‌ای مشابه ساخته شده است و تعداد کلیک‌ها و

لینک‌ها به منابع، ضریب اطمینانی برای ارتباط و اهمیت اطلاعات هستند.

بنابراین، اولین قانون صفر و یک این است که وقتی موشکافی عمیق، سؤالاتی را دربارهٔ صحت مطالب یک منبع برمی‌انگیزد، شکاک شدن نه تنها بد نیست بلکه بسیار هم مفید است.

قانون دوم: قضاوت در مورد امانت‌داری

برخلاف مقالات موجود در مجلات چاپ

شده، که گاهی بررسی کارشناسانه و چاپ آن‌ها ماه‌ها یا سال‌ها به طول می‌انجامد، محتوای الکترونیکی را می‌توان به سرعت در اینترنت بارگذاری کرد. توجه به رویکرد نویسندگان و نشریات در بررسی خطاها، راهی سریع برای پی بردن به میزان امانت‌داری آن‌هاست. وقتی ادعاهای علمی وو سوک^۴ که در مجلهٔ «ساینس»^۵ در مجلهٔ انجمن پیشرفت علم در آمریکا) به چاپ رسیده بود بی‌اعتبار اعلام شد، این مجله با اعلام اینکه در حال جمع‌آوری مقالات اوست، اعتبار خود را دوباره به‌دست آورد. آن‌ها اسناد کاملی از مسائل مربوط به ادعاهای وو سوک را به همراه پیوندهای گزارش کمیتهٔ ارزیابی، سرمقالهٔ مجله و جوابیه خود در وبگاه مجله ارائه کردند.

توجه به گرایش‌هایی که در تصحیح خطا وجود داشته است، یکی از قوانین صفر و یک برای سنجش امانت‌داری است. با اینکه ویکی‌ها تمام تجدید نظرهای سردبیران را بایگانی می‌کنند، بلاگ‌ها و سایر نشریات الکترونیکی می‌توانند به‌طور نامشهود تغییراتی از قبیل حذف کردن یا ویرایش را بدون اطلاع‌رسانی اعمال کنند. بنابراین، وبلاگ نویسان یا نویسندگانی که به اشتباهات خود به‌طور علنی اذعان می‌کنند،

به دانش‌آموزان
بیموزیم چگونه قوانین،
اصولی و دقیقی را ابداع
کنند تا با استفاده از
این قوانین از فناوری
جدید برای قضاوت
سریع و درست در
مورد کیفیت اطلاعاتی
که قصد استفاده از آن
را دارند، بهره‌مند شوند

انتقال در سطح مدارس

چالش قرن ۲۱ در زمینه آموزش و دموکراسی این است که ارزیابی اعتبار مطالب و موضوعات مختلف را به روشی نظام‌مند، پایدار، و مقیاس‌پذیر به ما و دانش‌آموزان بیاموزند. رویکرد یک مدرسه، ساختن محیطی است که در آن طرح سؤالاتی مانند «از کجا می‌دانید؟» و «چه شواهدی در دست دارید؟» رویکردی عادی به مسئله ارزیابی اطلاعات باشد.

یک کتابدار با جلب موافقت کادر مدرسه، ارزیابی اعتبار طبق آن، همه دانش‌آموزان باید تفاسیر و یادداشت‌هایی انتقادی منابع را در مدرسه پایه‌گذاری کرد را به بخش کتاب‌شناسی تحقیقات کلاسی خود اضافه می‌کردند. زیر هر

منبعی که از آن استفاده می‌شد، دانش‌آموزان می‌بایست جمله یا جملاتی را می‌نوشتند که در مورد هر یک از چهار حوزه «نویسنده» (عامل اعتبار نویسنده چیست؟)، «به‌روز بودن» (عمر منبع چقدر است و آیا به روز شده است؟)، «موضوع» (پوشش موضوع تا چه حد کامل است؟)، و «توازن» (آیا پوشش موضوع مغرضانه است؟) توضیح داده باشند. چهار سال پس از آن، دانش‌آموزان آموخته بودند چگونه اطلاعات معتبر را تعریف کنند، ویژگی‌های معتبر بودن را شناسایی کنند، و قوانین صفر و یکی را که برای تعیین اعتبار استفاده کرده‌اند، شرح دهند.

معلمان به‌خوبی می‌دانند که خواندن و درک مطلب دانش‌آموزان، متأثر از علاقه آن‌ها به متن و تکلیفشان است. وقتی دانش‌آموزان نسبت به انجام دادن تکلیفی جدی هستند، تمایل بیشتری برای بررسی کامل و نظام‌مند منابع دارند، اما برای خواندن روزانه، که عموماً نیازی جدی به چنین ارزیابی‌های عمده وجود ندارد، چهار قانون صفر و یک فوق رهنمودی‌های مناسبی برای به دست آوردن سریع نتایج «به حد کافی خوب» و استفاده تحلیلی از راهبردهای خواندن دیجیتال مطالب به‌شمار می‌آیند.

پی‌نوشت

1. Bing
2. James Surowiecki
3. Stormfront
4. Woo-suk
5. Science

منبع

1. Debbie Abilock, 2012, Trve-ornot, Educational Leadership

نمایش تصویری اطلاعات به‌صورت نمودار، نقشه و اینفوگراف به مشتریان کمک می‌کند محصولات مورد نظر خود را انتخاب کنند. علاوه بر این به شهروندان نیز امکان می‌دهد مسائل و روند پیچیده مربوط به آن‌ها را تشخیص دهند و تحلیل کنند. تجزیه و تحلیل اندیش‌مندان داده‌های جمع‌آوری شده از منابع گوناگون باید بر ارزیابی منابعی مبتنی باشد که به چنین تصویرسازی‌هایی می‌انجامند. البته این کار مسلماً نه سریع است و نه آسان، اما اولین قانون صفر و یک در این مورد می‌تواند تعیین انگیزه و منافع فرد تهیه‌کننده این تصویرسازی‌ها باشد: «این تصویرسازی‌ها کار چیست؟» برای مثال، سیاست‌مداری که می‌خواهد مردم مطابق میل او رأی

دهند، ممکن است به‌جای اطلاع‌رسانی به مردم و آگاه‌سازی، از اینفوگرافی استفاده کند تا آن‌ها را متقاعد و وادار به انجام اقدامی کند که خود می‌خواهد.

وقتی دریافتید که چه کسی خالق اینفوگرافی است، به کارشناسی برای ارزیابی نیاز دارید. این کارشناس می‌تواند یک سازمان تحقیقاتی بی‌طرف باشد که با توسعه ابزار مناسب و

انتشار گزارش‌هایی مفید به روزنامه‌نگاران، شهروندان، و دانش‌آموزان کمک می‌کند تا اطلاعات مربوط به حوزه مأموریت سازمان را به درستی تجزیه و تحلیل کنند.

